

Italia nostra

LÍRAI APPENDIX KARINTHY FERENC ÚJ KÖNYVÉHEZ

„Édes Magdának legkedvesebb olvasómnak a régi szeretettel Cini” — áll, így, vesszők nélkül a kis könyvecskében, amelynek érkezését megjelenésének híre óta türelmetlenül vártam. Bár jól tudom, az efféle „leg”, amivel a kötetét dedikáló szerző megtisztelt, költői formula, nem szószerint venni való, mégis úgy éreztem, egy kicsit talán *majdnem* igaz is lehet. Az 1950-es évek második felébe nyúlik vissza ismeretségem Karinty Ferencsel, és azt hiszem, valamikor a 60-as évek legelejétől számíthatom barátságunkat. (Családi barátságunkat. Vagyis négyszemélyes, később hármas kapcsolat volt, nem csak kettőnk közötti, férfi-nő úgy — bár ezt ma már, túl az ötvenen, kétes értéknek érzem. Egy kicsit még zavarba is hoz: ennyire antinő lettem volna „boldogult úrfi koromban”?)

Kezdetben az író szerettem. Novellái, darabjai közül néhányat — *Ante, apud, Régi nyár, Dunakanyar* — jóízű irigységgel irigyeltem: én akartam volna megírni őket, annyira a saját hangom hallottam ki soraik mögül. Amikor 1965 egy aranyesős tavaszi reggelén még Budán ébredtem, de este már Rómában, oleánderek illatában tértem aludni, változott körülményeim a Karinty-köteteket egyszeribe kozmikus magasságokba emelték: az „elveszett pokol” — saját elbeszélésem címét használom — édesen fájó megidézőivé lettek. Nekem Pest huszonhárom évig, első hazalátogatásomig úgy volt Pest, ahogy azt Cini novellái, darabjai, „nyelvései”, „ezazai” festették. Nem is tudom, mikor, hogyan váltott fókuszta hozzá fűződő kapcsolatam. Bár ma is legkedvesebb íróim közé tartozik, igazán már az emberé a szívem. Fesztől-pöftől mentes nyilatkozatai a hazai sajtóban, írásaiból kivilágó egyre gerincesebb állásfoglalásai, gyéren írt levelei igaznak tűnő melegsége egyre feljebb és feljebb emelték szívemben.

Cini volt az első hátrahagyott pesti ismerős, akivel nyugati életemben újra találkoztam. 1966-ban vagy '67-ben a Fradi vízipólósaival kapitányi minőségben Genovában járt, és én lapos pénztárcám ellenére vonatjegyet, szállodaszámlát nem sajnálva, odautaztam. Régi könyveim közül a legkedvesebbekkel és mamám sütötte beiglivel várt. Hogy országhatárokon át hurcolta a pakkot, tovább növelte szememben már akkor is életnagyságúnál valamivel nagyobb alakját.

Innen kezdve kapcsolatunk feltartóztathatatlanul sodródott addig a napig, amikor valami nem mindennapi eseményről beszéltem Rómában született, Torontóban felnőtt, washingtoni lakos, szavaimra kamaszhoz méltón csak félfüllel figyelő fiamnak, és az vigyorogva megkérdezte: „És mit mondott erre az a híres Ferenci Kari?” Akkor döbbsentem rá, milyen folklórt építettem alakja köré. Csudás viselt dolgai, megjegyzései, megállapításai, mind az összes „cinizmusosok” állandó tartozékok lettek amúgy nem sok hőst ismerő életemben.

Legbecsesebb Cini-anekdótaimat nem másoktól hallottam, Pesten tanújuk, Rómában aktív mellékszereplőjük voltam. Jó tíz éve tervezem is, hogy majd egyszer megírom őket, mint az én „irodalmi történeteim”. Az *Italia mia* megjelenése keresztülhúzta számításaim. Cini, nem vitás, elírta előlem történeteinket.

Bizsergő izgalomban ütöttem is föl a kötetet. Hogyan írta meg őket? Egy

lélegzetre végigolvastam a 150 karcsú oldalt. Aztán még egyszer, most már lassan, kettőzött figyelemmel. Mert attól félttem, talán az első nagy izgalomban átsiklottam sorokon, bekezdéseken. Nem siklottam át semmit. A történeteket, amiket vártam, Cini nem írta meg.

A dolog kicsit meglep, kicsit elszomorít, de kicsit meg is örvendeztet. Mert-hogy most mégiscsak megírhatom a tervezett kötetet. Vagy ha nem is azt, legalább némi szerény lábjegyzetet az *Italia mia* oldalaihoz, és ahhoz, ami róluk lemaradt. Nem merésznék előállni kifejejtett kalandjainkkal, ha csak egy szemernyit is gyanítanám, hogy Cini feledékenységére szándékos volt. De azok után, hogy megírta a *Magnóliakeretet*, benne nevémen nevezve a rólam mintázott római magyar lányt, paranoia lenne gyanakodnom.

A 46. oldalon például ezt írja: „... a Via del Babuino egy picinyke darabja is fölrémlik, abban lakott barátunk, Lénárd doktor...”

És vagy 20 évvel Lénárd doktor után, 1966 őszétől 1967 nyaráig én. Ugyanabban a házban. Ugyanazon az emeleten. Az *Egy nap a láthatatlan házban* és a *Völgy a világ végén* írója viziavije volt egy bizonyos Nelly nevű magyar hölgynek, első római főbérletem előttem volt lakójának. 1971 elején, amikor Lénárd Sándor *Római történetek* című kis kötetének olasz fordítását ismeretlenül megküldtem az akkor már jó ideje Brazíliában élő szerzőnek, megírtam neki, hogy azok közül a falak közül keltezem soraim, ahonnan hajdani kedves szomszédját a közeli San Giacomo kórházba szállították, hogy többé már ne is térjen vissza. Lénárd apró betűs, nehezen olvasható öregember-kézírással — csak 61 éves volt, de túl egy agyvérzésen — így nyugtázta levelem: „Pontosan tíz évig nézte a mi ajtónk az övét a Babuino quarantotto utolsó folyosóján! (...) És együtt néztük az ablakból a szövetségesek bevonulását a Via Babuinóba.” Házi archívumocskámban őrzöm a kéziratát annak a rádióműsornak, amely a Petőfi adón búcsúztatta, 1972. június 21-én, a brazíliai magányában elhunyt Lénárd Sándort. A nekrológ — hajdani pesti kolléganőm munkája — egy sorában rám utal, nevem említése nélkül. „Még a télen elküldtem hozzá két fényképet, amely a római Via Babuino utcai (sic) lakása ablakából látható tájat ábrázolta. Barátnőm is abban a lakásban élt, ő fényképezte és küldött belőle nekem.” A fotókról nincs másolatom, de jól emlékszem rájuk. Az ablak elé állított íróasztalnál készültek. Kusza háztetők közé ékelt zsebkendőnyi, oleánderes teraszocskák és a szemközti templom csillogó toronygombja, rajta valami csonkaság, mintha valamikor még lett volna valami a kis rézalmán. Lénárd Sándor a rádiós kollégám küldeményét megköszönő levélkéjéből tudtam meg, mi is hiányzott a toronygombról. „Hej, amikor egy kis német ágyú elvitte az angol templom szélkakasát... ugye képzeli, milyen szép idők voltak...”

Első római szállóvendégeim Cini és Ági voltak. A Via del Babuino 48-ban. Úgy egy héten át hármásban laktuk a két helyiségből álló műteremlakást. Soha nem említették, hogy valamikor már jártak a házban. Hogy én említettem-e, ki lakott előttem az emeleten, bizony nem emlékszem, de ha nem mondtam, ők lehettek a fél kézen megszámálható kevesek, akiknek nem újságoztam el a dolgot. A hatalmas, kétfelől csupa ablak, L alakú szoba elfüggönyözött szárában állt az ágyam — jó széles, a szobrász Tóth Imrétől kaptam, mert új házában, a falatnyi hálószobában nem fért el — ott aludtak Karinthyék, én meg egy keskeny heverőn, a függöny előtt. Tőlem jobbra, egy választófalaként használt könyvespolc mögött, egy másik függönyszár mögé rejtve volt a konyha, pontosabban fiókos szekrényre állítva egy kétplatnis villanyrezsó. *Sachlich*-műtermemhez járt még egy váratlanul elegáns, halványkék csempés fürdőszoba. Ka-

rinthék ottjártakor eleganciáján valamelyest csorbát ejtett, hogy a halványkék kádat főzés után a konyha függeléként használtuk: ott mosogatott Ági. A háztartásból ez esett rá, mert valószínűleg ő még nálam is gyarlóbb szakács volt. Addigra engem a jó egyéves itáliai bohémélet egyre s másra megtanított. Lecsóban és mákos metéltben egyenesen szaktekintélynek számítottam a környéken.

A Via del Babuino Róma legszívében, a csudaszép Piazza del Popolo és Piazza di Spagna közé húz tengelyt. Jobbról, balról műkereskedők és képcsarnokok szegélyezik, közbük ékelve, közvetlenül kapum előtt az éjjel-nappal nyitva tartó Bar Notegen. Cs. Szabó később, a *Római muzsikában* a falu főterének nevezte. Juke boxja, állítom, sehol másutt fel nem lelhető unikum volt: éjjel-nappal Mozart, Vivaldi, Brahms áradt belőle. De hát unikum volt a Bar Notegen közönsége is. Szinte kivétel nélkül a közeli Via Margutta művészi látogatták a félig kávéház, félig szatócsbolt helyet. Festék- meg agyagfoltos, többnyire rojtos szélű, lyukas nadrágokban, klaffogó, fűzőtlen cipőkben állítottak be (ami akkoriban még nem volt elfogadott viselet). Éhenkórász alakoknak hihette őket az idegen. Persze akadt köztük szép számmal az is, de nemzetközi rangú mester is, a Bolaffi-katalógusból. Notegen úr, a tulajdonos jobban értett a képzőművészethez, mint a kereskedelemhez. Nemegyszer láttam, amint a rendelt kávé vagy rövidital mellé készpénzkölcst is csúsztatott. Vagy éppen ez igazolta kitűnő kereskedelmi érzékét?

Karinthyékcal vacsoráink után többnyire újra leereszkedtünk az ötödik emeletről, hogy beleveüssük magunkat a római belváros, ahogy olaszul mondják: a Centro Storico éjszakai sűrűjébe. A műveletet majdmindig Notegen bárjában kezdtük, és hajnal felé hazatérve, ott zártuk. Illetve dehogyis zártuk. Notegennél Ági még vett egy doboz mosóport vagy egy zacskó kristálycukrot, mert élvezte, hogy mindez éjfél után is kapható, én egy-két szó erejéig elcsevegtem a pincérrel addig, amíg Cini felhajtotta ég tudja hányadik dupláját, amitől műtermecském holdsütötte félhomályában jó időre még tovább sistergett jókedve.

Képtelen vagyok visszaidézni, mit beszéltünk egy héten át hármásban minden éjjel, az ágyra kuporodva, csak arra, hogy eszelősen sokat nevettünk. Hónapokkal később szomszédom, egy fiatal zenészerző elmesélte, hogy azokban a napokban költözött az emeletre, amikor Ciniék nálam vendégeskedtek, nem tudta, ki a tőszomszédja. Az első este érdeklődve hallgatta a számára érthetetlen nyelvbe ágyazott kacagásokat. Éjszakai bagoly volt, zajos jókedvünk nem zavarta, csak irigykedéssel töltötte el. És kíváncsisággal: vajon hová valósi szomszédja, és kik annak vendégei? A második nap, amikor éjfél körül újra rákezdtek, még kíváncsibb lett. A harmadik napra már nem tudta türtöztetni magát, amikor vacsora után hallotta, hogy elmegyünk, ajtaja mögött lapult, míg csak haza nem térünk, akkor két hatalmas kutyáját pórázon fogta, mintha csak éppen sétálni készült volna velük, és elénk lépett a folyosón. A kutyák valami pesti anekdotát idéztek valamelyikünk emlékezetébe, egymás szavába vágva beszélni kezdtük, bele-beleröhögve saját mondatainkba. A kutyák mellett álló személyt észre sem vettük. Szomszédom később elmesélte, családnak ítélt bennünket, igencsak jókedvű és fölöttébb összetartó családnak, akik minden éjjel órákon át szóval tartják egymást, csak azt nem tudta pontosan, kinek kicsodája a két nő és egy férfi. Kicsit irigyelt és kedvelt bennünket. Az ötödik át-dorbézolt éjszakánk után már nem volt ebben ennyire biztos. Ugyanakkor, amikor az első alkalommal nem hallotta a falon túlról érkező idegen nyelvet és ha-

hotázásunkat — vallotta meg később, amikor már kávékölcsonkérő, telefon-
üzenet-közvetítő, jóismerősi viszonyba keveredtünk — fura hiányérzettel, rossz-
kedvűen aludt el a csöndben.

Én nem sokat aludtam azon az első csöndes éjszakán. Magamban végig-
gondoltam az együtt töltött napokat. Búcsúzásunkat többször is. Délután még
megfőztem utolsó lecsómat, Ági még egyszer letérdelt a halványkék kád elé és
elmosogatott, nagy hanggal voltunk, tovább folyt a nevetés. Aztán nekiláttunk
hármásban lecipelni a kocsiba a rengeteg zacskót, csomagot, bőröndöt, és egy-
szeriben elcsendesedtünk. Én legalábbis egy szót nem szóltam egész idő alatt...
Öt emelet lift nélkül, üres kézzel sem gyerekjáték, hogy összecsomózódva érez-
zem a lábikráim izmait, érthető lett volna. De a fizikai megpróbáltatást nem is
nagyon nyugtáztam, annál jobban sajgott a szívem. Igyekeztem lépcsómászási
légszomjba burkolni visszafojtott hüppögésem. Hogy elmennek, én maradok,
taljánok között újra árva magyar, ki tudja, mikor látom őket újból, ha látom
őket valaha is, satöbbi. Szívszakajtó melodramái hangulat. Időhúzásnak körül-
ményesen elrendeztem az utolsóknak lecipelt csomagot a kocsis hátsó ülésén, las-
san húztam vissza fejem a feltornyozott pakkok közül, tétován megálltam a
járdán, várva, hogy ég a földdel összeboruljon, amikor majd Cini és Ági utol-
jára átölelnek, megcsókolnak... Cini koreográfiája váratlan volt. Mire fölegye-
nesedtem, ők már bent ültek a kocsiban. Cini letekerte az utasablakot, és Ági
orra elé behajolva félvállról odaszólt nekem: „Szia, Magda!” Azzal a gázba lé-
pett, a kocsis elhúzott mellőlem, ott maradtam a járdaszegélyen, hüppögésre álló
szájjal, és a távolodó kocsiból kilebbenő üzenettel: „Ha felénk jársz, ugorj fel!”
Cini, az édes, tudta, hogyan kell belém fojtani a búbanatot. Hogy máig meg-
mosolyogtat az emlék, természetes. Már különlegesebb, hogy akkor, nyeldesett
könnyekkel a torkomban is meg tudott nevetetni.

Az *Italia mia* 48. oldalán olvasni: „Egy vasárnap Kardos fölpackolta ked-
venceit az intézet minibuszára, s kikocsikáztunk a Nemi-tóhoz, akkor volt az
eperszüret, a *Sagra delle fragole*...” Az 1970-es évek első felében Cini, Ági és
én egyik Via Margutta-i barátomtól kölcsönkaptunk, konzervdoboznyi 500-as
FIAT-tal ugyancsak kirándultunk Nemibe, mi is az eperszüretre. Nem említet-
ték volna Kardossal tett első útjukat a vidéken, így aztán olyan dölyfös han-
gulatban mutogattam a mellettünk elvonuló tájat, amint a legtöbb Róma-imádó
teszi: mintha az egész atyai örökség, személyes tulajdon, de legalábbis a kalau-
zoló két keze munkája lenne. Cini a volánnál, Ági térképpel, útikönyvvel mel-
lette, én a hátsó ülésén, osztozva a szűk helyen a jókora zacskó élelemmel, amit
összecsomagoltunk. Alig értünk ki a városi forgalomból, Cini rendelkezett: kér
egy zsemlét. Ági szeletelt, kent, vágott, sózott. Ismerve, mennyire van hitelesít-
ve férje, míg Cini tömte magába az első zsemlét, már készítette a másodikat.
A szűk helyen, ha három keze van a művelethez, az is elkelt volna, de rögvést
kiderült, négy kéz is kevés lenne Cini kiszolgálására. Cini kenés közben újabb
instrukciókat adott: nézze meg Ági, de gyorsan, gyorsan, mit is mond az úti-
kalauz arról a bizonyos római hajós csatáról, ami a Nemi-tón zajlott. Ági fres-
kón ülő angyal türelmével, egyik kezében vajás késsel, másikban a kötettel,
harmadik híján térdén a zsemlével kikereste a kért információt. Igen, a csata
megesett, ekkor meg ekkor, az ellenség által elsüllyesztett római hajók a víz-
parti múzeumban láthatók. „Írd fel, hogy megnézni” — intézkedett Cini, és falt
tovább.

A hajókat aztán nem néztük meg, ma már nem emlékszem, miért, arra an-
nál inkább, hogy Cinit a dolog nagyon bosszantotta. Néhány percig. Akkor fel-

értünk a faluba, és az intellektuális veszteségért láthatóan kárpótolta az egész Nemit belengő eper- és szamócaillat. Kisebb-nagyobb kosárákban vagy tálkákban árulták minden utca teljes hosszában a házak mögötti kertek harmatfriss gyümölcsseit. Vettünk is, emlékezetemben úgy él; rengeteget. És ettük, rögvést a helyszínen, helyi szokás szerint narancs- vagy citromlével, meg cukorral ízesítve, illetve sűrű tejszínnel meglocsolva. Cini művelődéstörténeti jelentőségét tulajdonított a ténynek, hogy Nemiben az eperhez viszont nem adnak felvert tejszínhabot. Késő éjjel értünk vissza Rómába, Cini trikója, mint torkos kis-óvodásé, csupa maszatos piros folt. Nem különösebben zavarta. Ahogy volt, beállítottunk a Bar Notegenbe, ahol Ági és én tömött kacsákként pihegve néztük, amint tisztességgel bevacsorált.

Az 51. oldalon három név ötlük a szemembe. Az első a *Foro Italico*, amelyről írja, hogy 40 évvel korábbi, első római útján a gyorsúszóból lett sportújságíró, Bárány István kérésére kereste föl. „Szilágyival ki is villamosoztunk-kutyagoltunk odáig, piszok messzire: a munkálatokat bizony még igen-igen kezdetleges állapotban leltük, csupán a gödör kiásásánál tartottak.” És a másik két név: „Annál érdekesebb amarra a rőt *Ponte Milvio*, amin a *Via Flaminia*, az északra vezető antik országutak egyike halad át: ez Róma legrégebben álló hídja (...), ütközetek, véres csaták színtere...”

Harmadik és utolsó római lakásom, ahol ugyancsak jártak, Cini többször is, a Monte Milvio „budai” oldalán volt. A hatalmas tetőterasz bugainvilleái között egyfelől a hídra esett kilátás, azon túl a Via Flaminia sugarára, amelyen vagy 30 perces kellemes gyalogsétával a Piazza del Popolóhoz érhetni, másfelől a Foro Italicóra lehetett látni (dehogyan van „piszok messze” a várostól): Mussolini aranyozott betűkkel vésett neve a bejárati obeliszken, muszklis márványatléták a pálya körül. „Nagy, véres húsokat akarok enni” — mondta megérkezésekor minden alkalommal Cini, markomba gyűrt jó néhány lepedőnyi olasz bankjegyet, és elzargatott a Ponte Milvio terén található fűszereshez. Nagy véres húsokat ott ugyan nem árultak, de jóféle olasz kenyeret, sajtokat, felvágottakat rogyásig. Utóbbiból Cini kiváltképp a mortadellát szerette, ezt a csecsemő seggecskéjének gyöngye színét idéző, lírai felvágott költeményt, meg szöges ellentétét, a füstön edzett, fűszertől harsány disznóságot, a porchettát.

Itt, a Ponte Milvióra néző lakásban már minden volt, aminek tisztos polgárok otthonában lenni illik. „Tollasodsz a hazaárulásban” — jegyezte meg tele szájjal első, teraszomon elfogyasztott vacsoránk alatt, aztán hosszan, igen részletesen kidolgozta vétkem: hogy disszidáltam, odahagytam a szocializmus építését, disznók közé keveredtem, majd meg is esznek a korpákok. Minél élesebb volt a bíráló hangja, annál nagyobb élvezettel, sikongatva nevetett a bírált. „Nem kellene neked pszichológushoz menned?” — nézett rám Cini szörnyű komoly arccal, valamelyik fékezhetetlen nevetőgörcsöm közepette. „Szerintem, elfojtott libidó jele, hogy szereted, ha sértegetnek. Ezt jó lenne, ha kianalizáltatnád. Egyébként” — fordult felém székestől, „van valakid? És ki az illető? Remélem, féltékeny rám.” Én meg csak vihogtam, mint az eszelős. Mire elővette egy képeslapnyi fényképét és ráírta: „G. A.-né Z. M.-nak az együtt töltött forró éjszakák emlékére, dr. Karinthy Cini.” A képet évekig római könyvespolcomon tartottam, jól látható helyen, bár kevés magyar látogatóm volt, aki értékelhette volna. De római életemről tanúskodó ereklyém között ma is megvan a dedikált amatőrkép, végrendeletemben feltétlen rá is hagyom a Petőfi Irodalmi Múzeumra.

A Rómában Amerigo Tottá taljánosodott Tóth Imre portréja az *Italia Mia* 79. oldalán indul. Ciniék a Via Babuino-i napjaink során ismerkedtek meg a „Magyarországon világhírű” szobrással. (A magam *Ellenportré Tóth Imréről* című írása kitételét idézem, a müncheni Új Látóhatárból, amelyet Cini még hosszú évekig gusztussal fel-felelmegetett. „Kipukkasztottad Tóthot, mint egy luftballont” — mondogatta, és nem voltam egészen bizonyos, hogy rosszmájúságában valóban élvezte-e a hazai levacsorázó-leebédelő Róma-járókéknél realisztikusabb Amerigo-képet, vagy engem akart áldicsérettel behúzni valamiféle önhittségbe.) Tóth már az *Ellenportré* megjelenése előtt is hadilábon állt velem, soraim megjelenését követően már úgy tett, mintha Peter Pan lennék, az angolszász gyermekirodalom klasszikus hőse: láthatatlan. Gyakori összetalálkozásaink során — szomszédok voltunk, ő a Babuinóval párhuzamos Via Marguttán lakott, gyakran egyfelé vittek útjaink — tüntetően átnézett rajtam. A helyzet Cinit és Ágit egy játékra inspirálta. Alapja az volt, hogy énnekem vérzik a szívem, mert kiestem Tóth kegyeiből, ám ők nagyon tapintatosak, és nem említik, ha ismét-újfent vendégei voltak, de hát mit csináljanak, szórakozottabb pillanataikban el-elszólják magukat. Például a lakásba lépő Ági azt mondta, amikor azzal fogadtam őket, hogy kész a vacsora: „Nem, köszönjük, nem eszünk, iszonyúan tele vagyunk, annyi minden finomságot ettünk a...” És itt Cini elvörösödve közbevágott: „Ágika!” Mire Ági nagyra kerekítette szemét: „Mi van, Cinikém? Nem volt finom az osztriga, amit...” Mire Cini újból közbevágott, jó erősen megnyomva minden szót: „Ugyan már, Ágika, miket beszélsz! Dehogyan ettünk mi osztrigát. Hol ettünk volna? Nem eszünk mi sehol semmi mást, csak amit a mi drága Magdánk főz nekünk.” Aztán hozzám fordult: „Nem is tudom, hogy háláljuk meg neked önzetlenséged. Hogy segítesz rajtunk, pedig neked magadnak sincs.” Itt aztán elindult az újabb játék. A következő napokban egymást túllícitálva cifrázták az én szörnyű nyomorom, és minden alkalommal biztosítottak, hogy ha még ennél is szegényebb lennék, ők akkor is szeretnének. Betonszeretettel. Imádtam a szót. „Mert nem minden a fény meg pompa” — dörögte Cini. „Valahányszor visszatértünk ide hozzád, ebbe a kicsiny, szerény, de meleg otthonba, hálát adtunk az istennek, hogy vagy. Őszintén sajnáljuk Tóthot, aki minden sikere, hírneve, gazdagsága ellenére...” És most Ági vágott a szavába: „Cini!” Mire Cini, türelmetlenül: „Miért? Mit mondtam rosszul? Tegnap azon a nagy fogadásán, amikor azzal a műgyűjtő gróffal... vagy diplomata volt?... beszélgettem, még te is megjegyezted, hogy mennyivel kiegyensúlyozottabb, derűsebb, és feltétlen emberibb életet él a mi drága Magdánk, még ha ki is lóg a feneke a nadrágból.”

○ Időben nem tudom, mikorról való az a kis közös kalandunk, amit, úgy rémlett, már valahol megírtam. De hiába keresgéltem most a különféle dossziékban, hogy átültessem ebbe a rendhagyó recenzióba, nem leltem. Míg csak kezembe nem került Karinthy Ferenc 1973-as novelláskötete, Leányfalu és vidéke. A 180. oldalon rövid írás *Éjfél után* címmel. Szóval Cini írta meg, ezúttal nem egyes szám első személyben. Magáról így beszél: „testes és középkorú, (...) korántsem (...) elegáns, zöld sporttrikót viselő férfi.” Én meg „a társaságában levő komolyabb külsejű nő” vagyok. A kis „ez-az” hiteles, kivéve egy részletet. Legalábbis a magam emlékezete szerint, amelyre semmi biztosítékomban nincs, hogy megbízhatóbb, mint Cinié. Hadd írnom meg én is e római irodalmi történetünket, majdani literátorkutatók örömeire. Egy este kettesben felballagtunk a Via Venetóra. Nagyon késő éjjel lehetett, vagy csak a szokottnál hűvösebb? A máskor zajosan forgatagos utca kávéházaiban, járdára épített üvegburáik

alatt alig néhányan ücsörögtek. A Cafe de la Paix világhírű asztalkáinál is mindössze egy szál vendég darvadozott, amikor leültünk a sarokba. Nem kellett hozzá író léleklátó szeme, hogy megállapítsuk: amerikai lehetett. Inkább feküdt, mint ült a nagy, fonott karosszékben. Lábaik messzire előrenyújtotta. Harsány kockás nadrágjának szára és bokája köré rogyant zoknya között tenyérnyi sávban kivillant lába szőrzete. Iszogatott, bámult a semmibe, ásitott. Amikor beléptünk, szemmel láthatóan megörült. Leplezetlen kíváncsisággal felénk fordította székét. Nem lepődünk volna meg, ha beszédbe próbál elegyedni velünk. *Hi, my name is Jack. May I offer you a drink?* Vagy valami hasonló. De nem szólt, csak bámult és fülelt. Mi természetesen magyarul beszélünk. A magányos amerikai zavartan megrázta a fejét, megdörzsölte a fülét, egy arasszal közelebb húzta a székét. Mindez nem segített. Menthetetlenül nem értett semmit a mi addigra már szándékosan animált társalgásunkból. Egy ponton Cini felállt, én sem tudtam, mire készül. Odalépett az amerikaihoz, meghajolt előtte, és szeme közé nézve, lassan mondta: „Hervad már ligetünk, s diszei hullanak, tarlott bokrai közt sárgult levél zörög...” (Az *Éjfélt* után egy másik verset idéz, amit nem is ismerek, tehát nem jegyezhettem volna meg.) Az amerikai zavartan pislogott a tornacipős Cinire, soronként megpróbálva megakasztani: „Excuse me? Sorry? Now what?” De Cini rezzenetlen nyugalommal végigmondta a versszakot, majd csodálkozva felém fordult: „Nem szereti Berzsenyit.” És kihúzott a kávéházból.

Mindezeknél az omiszióknál jobban meglep, hogy Cini nem említi az *Italia mia* lapjain Lengyel Ancsival való ismeretségét. Emlékezetemben egy mimóza-illatú délelőtt együtt mentünk Lengyel Menyhért szenátorfeleséggé lett lányához. Ancsi egyfelől értékes szemtanúja apja londoni és hollywoodi sikerévének, meg persze téltlenségbe kényszerült római estéinek. A mindenre kíváncsi Cinit természetesen nagyon érdekelte. Szerintem még Lengyel Menyhértnél is érdekesebb volt Ancsi regényhősnek beillő férje, Manlio Rossi-Doria. A szenátorrá lett egyetemi professzor a fasizmus éveiben legendás híró ellenálló volt, megjárta Mussolini börtönét. Legjobb barátja, Natalia Ginzburg akkori férje társaságában néhány olyan akciót agyalt ki és vitt véghez, amelyek — ha nem az életét kockáztatta volna vele ő és áldozta volna fel velük Ginzburg — Cini-izű stikliknek is beillenének. Ginzburg a börtönben megkérte Rossi-Doriát, vigyázzon a családjára, ha ő már nem vigyázhatna rájuk. Manlio megígérte. Mégsem az ő érdeme, a véletlen játéka, hogy a két Rossi-Doria-lány a két árván maradt Ginzburg fiúhoz ment feleségül. Lengyel Ancsi, aki ma már megözvegyült, kőhajításnyi szomszédságában lakott, és lakik annak a Campo de' Fiorinak, aminek az *Italia mia* leghosszabb leírását, majd hat színesen, gusztussal írt oldalt szentelt, a 31. és a 36. között.

És végezetül még egy közös római epizódunk, amelyre nem csodálom, hogy csak én emlékszem. Cini egyik látogatása kevéssel az utánra esett, hogy meghalt a legrómaibb színésznő, Anna Magnani, a Pasolini-film óta sokaknak „mamma Róma”, a rómaiak imádott Nannarellája. Néhány felületes találkozásunktól feljogosítottnak éreztem magam, hogy én is írjak róla valamit. Íróasztalomnál Cini rendezkedett be — könyvei, összegyűrt, elaborált géppapírlapjai, kávéscészéi, csikkel csurig hamutálcái — kétségkívül oldottabbá tették a mértni rendet, aminek tiszteletét száz vérű anyámtól örököltem. Az asztal egyik sarkán, konyhából becipelt széken ülve körmöltem lírai nekrológom a párizsi Irodalmi Újságnak. Amikor elkészültem vele, megkérdeztem, ismeretségünk óta először megkérdeztem: átnézné-e? Bólintott. Olyan alázatos tisztelettel adtam

oda neki a kéziratot, mintha nem sok száz interjú újságíró és régi barát letünk volna, de rövid szoknyás gimnazista én és csalhatatlan irodalmi orákulum ő. Gyorsan, de láthatóan figyelmesen olvasott. Egyetlen mondattal adta vissza írásom, de az egy életre elegendő útmutatást nyújtott. „Most te haltál meg vagy a Magnani?” Nem kellett magyarázkodnia. Értettem. Egyetértettem. Akárkiről írok, minden alkalommal eszembe jut.

HORGAS BÉLA

Bökversek, betűkre

(A) kezdet

*A kezdet mindig nehéz.
Úgy remeg a fűnyírón,
mintha lenne bős irón,
s nyírni-írni volna kész a kéz.
Betűt vagy fűvet,
vetni vagy vágni — mindegy?
A nyírás jólesik.
Legelni hajtja ökreit
a gazda — játékból. Mintegy.*

(Cs)ütörtök

*Csütörtökön csülkeit az úr
buborékos, híg azúrba mártja,
s mert a kurzus álma zavaros,
nézi, hogy foly Duna és Maros,
majd megfogadja bösen:
az újbólból ő sem
maradna ki, nem mond csütörtököt;
ha kérdezik, majd tódit:
étlen-szomjan kitart az expóig.*

(D)-tartó

*Mondanád drága, dús csigaháznak,
de nem az; mondanád: duda;
mondd inkább: didi — nini!
Körteforma! Fény selymébe
öltözött, D-tartója burkából kisiklik,
kinéz rád, mit bambáskodsz?
Mondd édes dinamitnak.*